PEDAGÓGUSOK LAPJA 60.

LXI. ÉVFOLYAM
A PEDAGÓGUSOK SZAKSZERVEZETE HÍRLAPJA ÉS HÍRLEVELE
JUBILEUMI KÜLÖNSZÁM – 2005. FEBRUÁR 2.
ALAPÍTVA: 1945-BEN

A MÚLT A JÖVENDŐNK TÜKRE

Az „élet alágyűrtjeként” számontartott magyar pedagógustársadalom az anyagi és szellemi életviszonyainak rendezési szándékával, valamint saját identitását keresve, a hivatásából eredően, szükségképpen jutott el az összefogáson alapuló fellépésig. A XIX. század elejétől kezdődően hozza létre különböző típusú érdekvédelmi szervezeteit, rendezi meg tanácskozásait. Szakszervezet elnevezéssel először 1918-ban állt össze egy jelentős alakulat, néhány hónap alatt országos szervezetté erősödve. A PSZ emblémáján nem véletlenül szerepel ez az évszám. Majd egy negyed évszázadnyi betiltást követően, hatvan évvel ezelőtt, a második világháború végén, *1945. február 2-án Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete* elnevezéssel szervezték újjá érdekvédelmi egyesülésünket, amely többszöri névváltozást követően, 1957-től Pedagógusok Szakszervezeteként működik. Mi motiválta, mi sarkallta elődeinket ebben a sorsformáló, emberpróbáló időszakban a gyors és határozott cselekvésre? Hiszen Budáról még ágyúzták Pestet, amikor a belvárosi Reáltanoda utca 13-15. alatt alakuló közgyűlésüket tartották. Sőt, Debrecenben és az Alföld több településén ezt megelőzően, a front elvonulását követő rövid időn belül szerveződtek már pedagógus-szakszervezeti csoportok.

A XXI. század pedagógusainak meg kell ismerni nemcsak a történelmi eseményeket, hanem a mögötte feszülő hajtóerőt is fel kell tárni. Ezt a célt szolgálja lapunk e számában elindított sorozat is, amelyben még élő, már nyolcvanas-kilencvenes éveikben járó alapító tagjaink felidézik a hősi időszakot. A kor tanúinak, szakszervezetünk „nagy öregjeinek” visszaemlékezéséből ismerjük meg: mi mozdította meg az akkori pedagógustársadalmat, milyen elképzeléseket, célokat fogalmaztak meg. Mi ugyan más korban, más viszonyok között élünk, de fel kell tennünk a kérdést önmagunknak: képesek vagyunk-e ilyen küzdelmekre, erőfeszítésekre? Mit tanulhatunk tőlük? Mit vihetünk tovább magunkkal abból a kincsből, amit felhalmoztak? Nemcsak a nemzetnek van szüksége identitására, múltjának megfelelő ismeretére, hanem azoknak a szervezeteknek, intézményeknek is, amelyek a történelmi fejlődés bizonyos szakaszában, magasztos célok érdekében létrejöttek, s működésük már történelmi időszakot ölel fel. Önhittség nélkül állíthatjuk, hogy a Pedagógusok Szakszervezete ilyen intézmény. És nem utolsósorban – minden kedvezőtlen körülmény, gond ellenére – a jelenben is életképes, a magyarországi szakszervezeti mozgalom legnagyobb létszámú, újra gyarapodó ágazati szerveződése. Mindemögött ott van sokezer helyi, területi és országos tisztségviselőnk és százezernyi tagunk erőfeszítése, tisztességes munkája. A nevelés-oktatás szolgálatában éppúgy, mint az érdekek képviseletében, az összefogásban, szolidaritásban. Múltunk és jelenünk együtt adhat erőt a jövő építésére. Pedagógus-szakszervezeti jubileumunknak ez legyen a legfőbb mondanivalója!

A tanulság levonása jegyében idézzünk fel néhány eseményt, jelenséget a hatvan évvel ezelőtti időszakból, amikor a magyar pedagógusok megfeszített erővel együtt éltek az iskola gondjával, annak rendbetételével, a tankönyvekről való gondoskodással, és odaadóan bajlódtak azzal a nagy szegénységgel, amely körülölelte őket. Nagy részüknek nem maradt semmije, csak ami rajtuk volt. Mindennapi munkájuk mellett cipőtalpat, olajat, lisztet, krumplit osztottak. Egész szívükkel, lelkükkel igyekeztek az új világ szellemében tanítani a gyermekeket. A tanító szeme ott volt a családon, a testületen, a községen. A szakszervezet fogadóbizottságot működtetett, hogy a háborúból visszatérő, menekült pedagógusokat segítse. Meghatározó szerepe volt igazolásukban, munkahelyhez, lakáshoz juttatásukban. Az induláshoz az anyagi támogatás sem hiányzott. Hogy mi hajtotta ezt a töretlen lendületet? Bizonyosan az a tudat, hogy jót akarnak és igazat szolgálnak.

1945. július 2-án az első országos aktívaértekezleten már 6386 fővárosi és több mint tizenötezer vidéki szakszervezeti tagról adnak számot a vezetők. Október elsején, a mostoha körülmények ellenére már megjelenik a szakszervezetünk lapja, amelynek vezércikke ezt írja: „Az ország különböző területein élő pedagógusok közös harcát, örömét, bánatát ezután lapunk fogja eltéphetetlen szálakkal összefűzni.” (Mindez lapunknak ma is büszkén vállalt célkitűzése.) 1945 decemberében pedig már megjelenhetett szakszervezetünk alapszabálya is.

Béki Ernő, szakszervezetünk 1945 februárjában megválasztott szervező- és intézőbizottsági elnöke, majd 1951-ig első főtitkára visszaemlékezve erre az időszakra, megalapozottan hangsúlyozta: „Nem mondvacsinált állítás, hogy ez a szolidaritás, ez az összetartás, ez éppen a szakszervezeti gondolatban tör felszínre. És úgy van, akármilyen változások történtek, jöhetett a Rákosi, jöhetett ez, jöhetett az, és most is jöhet ez is és az is, a szakszervezeti gondolat benne él a pedagógusokban.” Bízunk abban, hogy alapító vezetőnk visszaemlékezését, mának szóló tanítását jubileumi ünnepségünkön hallhatjuk, és a ma pedagógusai is meghallják.

Árok Antal

Köszöntjük a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete 60. évfordulója tiszteletére rendezett jubileumi emlékülés résztvevőit.

I. évf. 1-2. sz. 1945 október 1 Megjelenik havonta kétszer

PEDAGÓGUS ÉRTESÍTŐ

A MAGYAR PEDAGÓGUSOK SZABAD SZAKSZERVEZETE KÖZPONTI LAPJA

BEKÖSZÖNTŐ

Végre mi, pedagógusok is elmondhatjuk: van lapunk. Most már szabadon hangoztathatjuk a magunk véleményét, hallathatjuk hangunkat, megmutathatjuk építő munkánkat a többi dolgozónak, kitárhatjuk szívünket egymás felé, feltárhatjuk sebeinket. Az ország különböző területén élő pedagógusokat közös harc, közös öröm, közös bánat fogja ezután lapunkon keresztül elléphetetlen szálakkal összefűzni.

Megbeszélhetjük, hogyan tartsuk meg, hogyan gyarapítsuk drága kincsünket, a demokráciától kapott nagy ajándékunkat: a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetét. Megvitathatjuk, hogyan építsük ki végleges formájában.

Előbb, jóval előbb szerettünk volna idáig eljutni. De, sajnos, eddig nem voltak meg a szükséges eszközeink. Demokráciánk romokból született, ezernyi akadályt kellett leküzdenünk s először a szervezés nagy feladatával kellett megbirkóznunk. Csak ezután gondolhattunk arra, hogy anyagi alapot teremtsünk lapunk kiadásához. Most, amikor már mögöttünk vannak a legnagyobb nehézségek, abban a biztos reményben indítjuk útjára Értesítőnket, hogy az ország valamennyi pedagógusa örömmel fogadja, magáénak fogja érezni, jóakaratú bírálatával és munkájával fejleszteni fogja.

Milyen is legyen a mi lapunk?

Elsősorban legyen nyílt és harcos! Mondjuk meg a véleményünket a dolgokról magyarán. Ki kell egyenesítenünk a hátrétgörnyedt pedagógus derekat. Az alázatos tisztelettel köngörgő, igaz jussunkat csak szépegve hangoztató stílusnak most már legyen vége!

Legyen megfontolt és felelősségteljes! A szabadságot úgy kaptuk meg, hogy vele együtt, a felelősség is a miénk lett.

A magyar nép mindennap sorunkból kell, hogy érezze, hogy vele együtt mi is felelősnek tudjuk magunkat az ország sorsáért. Bizonyára akadnak majd, éppen a multban hasoncsúszók, vagy szájukat kinyitni sem merők között, akik harsányhangú úttszéli demagógia hangján akarnak problémáinkról szólni. Nem adunk helyet ezeknek a felelőtleneknek. Be fogjuk bizonyítani, hogyha nincs is nagy tapasztalatunk a szabad egyesületi életben, mégis teljesen érettek vagyunk arra.

Legyen minden pedagógusé! Az ország minden nevelője érezze magáénak. A pedagógus egység kifejezője és előmozdítója kell, hogy legyen azokon a területeken is, ahol hiányosságok vannak az egység terén.

Legyen közvetlen és bensőséges, friss és eleven! Inkább nagyon jó újsághoz kell hasonlítania, mint ásatag, unalmas szaklaphoz. Kapjon benne helyet a riport, az interjú, a levél, sőt a irfa is. Legyenek benne csípős glosszák, de megérdemelt dicséretek is. Legyen

Demokratikus szellemet az iskolákba!

Ez a követelés hangzik fel mindenütt, ahol mostanában az iskolai oktatásról szó esik. Helyes is ez a követelés. A Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetére vár a feladat, hogy új demokratikus magyar szellemmel telítse meg az iskolát. Persze első feladat az oktatói kar átnevelése. Ezen a téren igen helyes lépések történtek.

Az a kérdés most, volt-e foganatja az átképzésnek, megérti-e a magyar nevelői kar, hogy hazája, népe érdekét úgy szolgálja legjobban, ha becsületesen kiáll a demokrácia mellett és tudását a fiatalság demokratikus átnevelésére fordítja.

A magyar tanárok, tanítók túlnagy többségének társadalmi származása népi. Munkás, parasztgyermekek, kis-tisztviselők fiai szorultak leginkább erre a pályára, mely társadalmi felemelkedést biztosított ugyan, anélkül, hogy anyagit is biztosított volna — A ninestelenség lent tartotta őket a mélyben, közel az ipari és mezőgazdasági proletariátushoz.

Aki saját bőrén érezte a Horthy-fasiszta rendszer bűneit, mint ahogy a magyar tanítóság azt érezte, még ha nem volt is öntudatos demokrata annakidején, most sokkal hamarabb találja meg az utat hozzánk és állásfoglalása őszintébb is.

Ez az a réteg, melyre mi a demokrácia további kiépítésén él — úgy érezzük — nem hiába számítunk. Ez az a réteg, amely a többit is magával tudja ragadni és a demokratikus magyar nevelők mozgalmának erős, megingathatatlan pillérévé válik.

A most meginduló Pedagógus Értesítő hasznos fegyvere lesz a magyar népi demokráciának. Fegyver, mellyel küzd a maradiság ellen a magyar nép szebb, boldogabb jövőjéért és ezen belül a magyar tanítóság egységéért és felemeléséért.

Kossa István
a Szakszervezeti Tanács főtitkára

PILLANATKÉPEK SZAKSZERVEZETÜNK ALAPÍTÁSÁRÓL

Kovács Zsigmond (tanító, szakszervezetünk alapító szervezője Hajdúböszörményben, később az országos központ osztályvezetője)**:**

Február 2-án – amikor Budáról még német ágyútűz árasztotta el Pestet – a Reáltanoda utca 13-15. számú házban mintegy száz pedagógus részvételével megtartották a *Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének első, alakuló közgyűlését,* megbeszélték a sürgős tennivalókat, s az „ügyek ideiglenes vitelére" megválasztották a vezetőséget: a szervező- és intézőbizottságot.

Február 23-án a *szervező- és intézőbizottság* ülést tartott. A Múzeum utcai székházban jelen voltak: *dr. Almássy György, Béki Ernő, Dobler Antal, Farkas Lídia, dr. Fodor József, Forgács Tibor, Lukács Sándor, dr. Ortutay Gyula, Pataky Margit, Radnai Béla, Surány Pálné, Székely Endréné, dr. Vígh Károly, Wéber Mihály* bizottsági tagok és *Fehérvári Gyula* jegyző.

A pedagógusok első tömegmegmozdulására, az Eötvös-szobornál tartott ünnepi gyűlésre *március 15-én* került sor. A felhívásra a Múzeum utca és a Szentkirályi utca megtelt pedagógusokkal. A menet nyolcas sorokba fejlődve vonult Eötvös szobrához, ahol dr. Fodor József mondott beszédet.

Július 1-jén a Sportcsarnokban tartották meg a *budapesti és pestkörnyéki pedagógusok nagygyűlését,* amelyen dr. Kemény Gábor megnyitója után Béki Ernő mondott beszédet, majd megválasztották a *budapesti helyi csoport titkárát.* Másnap, július 2-án került sor az *Első Országos Aktívaértekezletre.* A beszámolóban Lukács Sándor számot adott a szakszervezet fejlődéséről. Elmondotta, hogy a szakszervezetnek Budapesten 6386, vidéken – 102 helyi csoportban – legalább 15 ezer tagja van. Ezután a szükséges fizetésrendezésről, a munkaközvetítésről, a kulturális és szociális gondoskodásról, az ellátás javításáról, végül az oktatáspolitikáról, egy nagyszabású iskolareform távlatairól, a pedagógusok átképzésének tervéről s a negyedik egyetemes tanügyi kongresszus összehívásának szükségességéről beszélt.

Október 1-jén megjelent a szakszervezet lapja, a *Pedagógus Értesítő.* (Ez mai lapunk elődje.) Az I. évfolyam 1-2. számának Beköszöntő című vezércikke ezt írja: „Az ország különböző területein élő pedagógusok közös harcát, örömét, bánatát ezután lapunk fogja eltéphetetlen szálakkal összefűzni".

A *megyei titkárok első értekezletére* november 8-án került sor. Egy későbbi feljegyzés szerint a megbeszélésen a következő megyei titkárok vettek részt: *Ágoston György, Bagossy Lajos, Eördögh Ernő, Kováchné Blaskó Anna, Moldványi János, Őrsy Károly, Palkó István, dr. Péterffy István, Pintér István, Somfai László, Szabó Nándor, Szőke Andor, Zsigmond Mária.*

Az év végén újabb fontos dokumentum jelent meg: a *Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete Alapszabályai.*

Szakszervezetünk méltán lehet büszke tevékenységének erre az esztendejére.

Dr. Fényi András (gimnáziumi tanár, szakszervezetünk alapító szervezője Budapesten, jelenleg a Pedagógusok Lapja olvasószerkesztője)**:**

A Kálvin tértől botorkálok a Ferenc körút felé, ledőlt falrészeket, szakadt huzalokat, szétlőtt ágyúkat és még a hó alatt rejtőző holtakat kerülgetve. Kezemben a felszabadult Pest első napilapjának, a Szabadságnak január 25-én megjelent 5. száma, mely arról ad hírt, hogy a magyar tanárok, tanítók és óvónők országos szabad szervezete megkezdte működését a IX. ker., Ferenc körút 41. szám alatti épületben. Amikor belépek az első emeleten lévő helyiségbe, három kolléganő fogad; bejegyzik nevemet a jelentkezők sorába. A hármójuk egyike Pataky Margit kereskedelmi középiskolai tanár.

Újabb hírként olvastam a Szabadságban, hogy a bontakozó szakszervezet január 30-tól átteszi működését a Reáltanoda utca 13-15. számú házba, majd azt, hogy február 2-án megtartja alakuló közgyűlését. Ezen a napon most már nem kifelé, hanem a Belvárosba indultam jómagam is, minduntalan egy-egy kapualjba húzódva, amikor a még német kézen lévő Budáról süvítve érkeztek a lövedékek.

Néhány nappal később már a Múzeum utca 17. szám alatt működött a szakszervezet. És itt volt a központja mindaddig, amíg hét és fél év múltán kényszerűen távoznia kellett e látványosan szép, minden szempontból megfelelő épületből.

Pataky Margit (felsőkereskedelmi iskolai tanár, szakszervezetünk alapító szervező és intézőbizottságának tagja, később a PSZ alelnöke)**:**

A kapcsolatot Béki Ernővel vettem fel, a II. Rákóczi Ferenc felsőkereskedelmi iskola tanárával. Hamarosan meg is találtam őt, és a munkát akkor már elkezdő *Surány Pálné* óvónőt (Krúdy Gyula egykori második feleségét); negyedikként *Székely Endréné* gimnáziumi tanár volt az indító stábban. A Ferenc körút 41. sz. ház, amely eredetileg nyilas párthelyiség volt, úgy lett első toborzóhelyünk, hogy ott kezdték meg szervező munkájukat Surányné férjének az irányításával a mérnökök is. Célunk az volt, hogy a felszabadult Pest többi lakosával együtt a pedagógusokat is felhívjuk a pincéből, és a romok közt is az életre, tanításra lelkesítsük. És örvendetesen tapasztaltuk, hogy a Szabadságban megjelent hívó szóra a szabaddá tett Pestről – még a messzi kerületekből is, többnyire gyalogszerrel – mennyien jelentkeztek.

Az indulás napjaival szembesítve a jelent, természetesen mások már a napi feladatok, de az alapelv, melyet szakszervezetünk – olykor nehéz küzdelmek közepette – követ, ma is ugyanaz: a pedagógusok szolgálata és segítése abban, hogy gyarapodjanak szellemiekben és anyagiakban. Ez a munka talán nem olyan látványos, mint ama forradalmi napokban, de mai is élő és hatékony erő.

Dr. Forgács Tibor (szakszervezetünk alapító gazdasági vezetője, később a Közgazdaságtudományi Egyetem professzora)**:**

A szakszervezet megalakulása után Lukács Sándorral nekiindultunk valamilyen nagyobb épületet keresgélni, ahová a Reáltanoda utcai talpalatnyi helyről átköltözhettünk. Csakhamar rá is bukkantunk a Múzeum utca 17. szám alatti – sérülten, romosan is imponáló – palotára, amelyet gróf Károlyi Melanie-tól bérelt a jobboldali kereskedőket tömörítő és őket ellátó Baross Szövetség. Az elhagyott épület szabad prédája volt a fosztogatóknak. Igyekeztünk kikergetni őket, majd Lukács Sándor cirill betűkkel fölírta a megrongálódott zárhatatlan kapura, hogy ez az épület a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének a székháza. Én azzal toldottam meg – magyarul – a szöveget, hogy aki ide behatol, az a népbíróság elé kerül. Jószerint azt sem tudtam akkor, hogy mi is az, amivel fenyegetőzöm.

Természetesen azonnal hozzákezdtünk, lelkes pedagógusok segítségével, a romok eltakarításához. A legnagyobb gondot a korábban gyönyörű, faragott oszlopokkal és korlátokkal díszített, egyemeletnyi magasságú, üvegtetős hall parkettájába befúródott akna okozta. Egy ideig kerülgettük, majd – alkalmi tűzszerészként – sikerült baj nélkül kiemelnem.

Rövidre fogva, egy-két hét során odáig jutottunk a helyreállításban, hogy február közepétől már itt dolgozhatott a szakszervezet ideiglenes vezetősége és az egyre bővülő munkatársi gárda. Mint a gazdasági osztály vezetője, afféle „mindenes"-szerepet töltöttem be. A helyreállításhoz pénzért kilincseltem, segítettem a pedagógusok élelemmel és ruházattal való ellátásában, és nekem kellett gondoskodni arról is, hogy a bent dolgozók mindennap meleg ételhez jussanak, a konyhát ugyanis már februárban megteremtettük. Szerencsére nem voltam egyedül, sokan támogattak.

Dr. Ágoston György (szakszervezetünk alapító szervezője Hajdú megyében, később a Szegedi Egyetem professzora)**:**

A pedagógusok várták a biztató, a reménykeltő híreket, szavakat. Tagadhatatlan, voltak viták a különböző pártállású pedagógusok között, de a szakszervezet már akkor – 1945 első felében – *demokratikus egységbe* tudta kovácsolni a megye csaknem kétezer nevelőjét.

Hogy mi volt akkor a szakszervezeti tevékenység? Mozgósítás, hogy elkezdődjék a tanítás a romos iskolákban, amelyek minden felszerelést nélkülöztek. De nemcsak a *valóságos romok* eltakarítására mozgósítottunk, a kiváló tankerületi főigazgató, *Juhász Géza* közreműködésével a *szellemi romok eltakarításához is hozzákezdtünk;* szakmai megbeszéléseket, szabadegyetemi – és szombatonként világnézeti előadásokat szerveztünk az új, demokratikus nevelés érdekében. Óriási munka volt ez, hiszen még hiányoztak az új tantervek, új tankönyvek. Őszinte, nagy érdeklődés nyilvánult meg ezen előadások, megbeszélések iránt. A szakszervezet *fogadóbizottságot* működtetett, hogy a háborúból visszatérő, a menekült pedagógusokat segítse. Meghatározó szerepünk volt igazolásukban, munkahelyhez, lakáshoz juttattuk, anyagi támogatásban részesítettük őket. Debrecenben *konyhát* tartottunk fent, élelmiszer-vásárló körútra mentünk. Később – már a forint megszületése után – virágzó *hitel- és segélyegyesületünk* működött.

Benke László (tanító, szakszervezetünk Szabolcs megyei alapító szervezője)**:**

A nevelők megfeszített erővel együtt éltek az iskola gondjával, annak rendbetételével, a tankönyvekről való gondoskodással, és odaadóan bajlódtak azzal a nagy szegénységgel, amely egész Szabolcsban körülölelte őket. Nagy részüknek nem maradt semmije, csak ami rajta volt. *Mint másutt, itt is, mi is cipőtalpat, olajat, lisztet, krumplit osztottunk. És egész szívünkkel, lelkünkkel igyekeztünk az új világ szellemében tanítani a sok pulyát,* azaz: gyereket. Egy-egy tanteremben néha több mint százat. A tanító szeme ott volt a családon, a testületen, a községen. Hogy mi hajtotta ezt a töretlen lendületet? Bizonyosan az a tudat, hogy *jót akarunk, igazat akarunk.*

Musits Jenő (tanító, szakszervezetünk Vas megyei alapító szervezője)**:**

Egy 1945. szeptember 28-i jelentés szerint *Celldömölkön 39, Kőszegen 76, Szentgotthárdon 76, Körmenden 121* szervezett pedagógus tevékenykedett. A szakszervezetek Vas megyei tanácsa az év október elsején 487 szervezett pedagógust jelent az országos szakszervezeti tanácsnak. Szakszervezetünk tagjai a tagtoborzás mellett a *szakmaközi bizottságokban* is dolgoztak, a többi között *Szentgotthárdon, Csörötneken, Őriszentpéteren, Sárvárott,* tisztségviselőink jelentős része ott volt a *nemzeti bizottságokban is, Németh Jenő* járási titkárunk pedig, miután tevékenyen részt vett falujában a földosztásban, létrehozta a *paraszt-földmunkás szakszervezetet* is. S közben már javában dúlt hazánkban a világon is páratlan méretű infláció, amely a legsúlyosabban a kizárólag a fizetésükből élőket, így a pedagógusokat sújtotta, mert nem rendelkeztek tartalékokkal. Jellemző, hogy 1945. október elsején az alispán a *fizetések kétszeresét utaltatta ki,* mert az egyhavi bér oly csekély volt, hogy a napi szükségleteket se fedezte.

Béki Ernő (felsőkereskedelmi iskolai tanár, szakszervezetünk alapító főtitkára, később egyetemi tanár)**:**

De hogy milyen erővel tört felszínre a szakszervezeti gondolat 1945-ben, amikor úgy hittük, demokratikus szabad Magyarország jön létre – voltak akkor ilyen illúzióink –, azt az események bizonyítják.

A pedagógusok nem várták meg, amíg az országban a háborús cselekmények lezajlanak. Mielőtt Pataky Margit társaival együtt beírt az újságba, hogy a Pedagógusok Szakszervezete itt és itt található, egy elhagyott nyilas helyiségben, már akkor Debrecenben működött a szakszervezet, és az Alföldön már mindenütt. Tehát nem mondvacsinált állítás, hogy ez a szolidaritás, ez az összetartás, ez éppen a szakszervezeti gondolatban tört felszínre.

És úgy van, akármilyen változások történtek, jöhetett a Rákosi, jöhetett ez, jöhetett az, és most is jöhet ez is és az is, ez a szakszervezeti gondolat benne él a pedagógusokban.

Azért volt akkor a nevünk a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete, mert ez azt jelentette, hogy nem rendeltük alá semmiféle pártpolitikai törekvésnek. Legalábbis a kezdetben ezt meg tudtuk csinálni.

Ma is teljes mértékben evidens: a szakszervezetnek elemi érdeke, hogy a demokrácia kibontakozzon, kiszélesedjen és vitathatatlanná váljék.

(Forrás: Pedagógusok Lapja korábbi évfolyamai.)

SZAKSZERVEZETÜNK KONGRESSZUSAI, ORSZÁGOS VEZETŐI* (1918–2005)

1918. december 30. Somogyi Béla elnök (A Magyarországi Tanítók Szakszervezetének alakuló közgyűlése)

❖ ❖ ❖

1919 augusztusától a Magyarországi Tanítók Szakszervezete a betiltott és üldözött szervezetek listájára került. A szakszervezet újjáalakulására csak a második világháború utáni időszakban, pontosabban annak végső szakaszában kerülhetett sor.

❖ ❖ ❖

1945. február 2. Béki Ernő, a szervező- és intézőbizottság elnöke (A Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének alakuló közgyűlése)

I. 1946. február 24. Kemény Gábor örökös tiszteletbeli elnök, Tamás Károly elnök, Kerék Péter társelnök, Béki Ernő főtitkár

II. 1947. december 21. Kemény Gábor örökös tiszteletbeli elnök, Tamás Károly elnök, Kerék Péter társelnök, Béki Ernő főtitkár

III. 1948. december 10-11. Tamás Károly elnök, Kerék Péter társelnök, Béki Ernő főtitkár (1951. augusztus 31-ig), Cseterki Lajos (1951. szeptember 1-től megbízott főtitkár)

IV. 1952. április 26-27. Sugár Béla elnök, Cseterki Lajos főtitkár (1953-ig), Kovács József főtitkár (1955-ig), 1955-56-ban többször változik az elnevezés: elnök, titkár, országos titkár stb., Rácz János (1955-ben), Erdei Sándorné (1955/56-ban), Lukács Sándor (1956/57-ben)

V. 1957. december 20-21. Kerék Péter elnök, Makoldi Mihályné alelnök, Mácsai Károly alelnök, Péter Ernő titkár

VI. 1960. november 19-20. Makoldi Mihályné elnök, Mácsai Károly alelnök, Péter Ernő főtitkár, Szalóki Lambert titkár

VII. 1963. február 15-16. Makoldi Mihályné elnök, Mácsai Károly alelnök, Rázsó Imre alelnök, Péter Ernő főtitkár, Szalóki Lambert titkár

VIII. 1967. június 10-11. Csűrös Zoltán elnök, Péter Ernő főtitkár

IX. 1971. március 19-21. Csűrös Zoltán elnök, Kovács Péter alelnök, Péter Ernő főtitkár (haláláig, 1973. szeptember 19-ig), Voksán József (1973. október 25-től megbízott főtitkár, december 17-től pedig választott főtitkár), Szalóki Lambert titkár

X. 1975. november 15-16. Csűrös Zoltán elnök, Pataki Tiborné alelnök, Voksán József főtitkár, Sárdi Lajos titkár, Orbán Sándorné titkár

XI. 1980. október 25-26. Szűcs László elnök, Kiss Gyula alelnök, Pataki Tiborné alelnök, Voksán József főtitkár, Sárdi Lajos titkár, Kósáné Kovács Magdolna titkár

XII. 1986. január 25-26. Szűcs László elnök, Kiss Gyula alelnök, Pataki Tiborné alelnök, Voksán József főtitkár (nyugdíjazásáig, 1988 novemberéig), Sárdi Lajos titkár, majd megbízott főtitkár, Köpf Lászlóné titkár

XIII. 1989. május 19-21. Sárdi Lajos elnök, Szöllősi Istvánné főtitkár, Köpf Lászlóné titkár, Zachár László titkár

❖ ❖ ❖

A Pedagógusok Szakszervezete 1990 tavaszán úgy döntött, hogy nem csatlakozik a SZOT utódszervezetéhez, a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségéhez. Azaz az elsők között kilépett az addig monolit szakszervezeti szövetségből. 1990 júniusában a PSZ több más közszolgálati szakszervezettel együtt egy új konföderációt, a Szakszervezetek Együttműködési Fórumát (SZEF) hozta létre.

❖ ❖ ❖

XIV. 1991. február 15-17. Szöllősi Istvánné főtitkár, Borbáth Gábor főtitkárhelyettes

XV. 1994. október 28. Sári Lajos elnök (lemondásáig, 1995. december 15-ig), Szöllősi Istvánné főtitkár, Borbáth Gábor titkár, Kopcsik István titkár

XVI. 1998. november 20-21. Borbáth Gábor főtitkár (lemondásáig, 2002. december 6-ig), Árok Antal titkár, Varga László titkár

XVII. 2003. június 30., július 1-2. Varga László elnök, Árok Antal alelnök, Szlankó Erzsébet alelnök

* A szakszervezet elnevezése az idők során többször is változott. A jogelődnek tekintett Magyarországi Tanítók Szakszervezete 1918. december – 1919. augusztus között létezett, ezt követően, 1945-ig a közszférában nem működhettek szakszervezetek, csupán szakmai egyesületek. 1945 februárjától 1950 májusáig: Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete; 1950 májusától decemberig: Magyar Pedagógusok Szakszervezete; 1950 decemberétől 1956 októberéig: Pedagógusok Szakszervezete; novembertől pedig 1957 decemberéig ismét a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete. Mai nevét 1958-tól használja.

PEDAGÓGUS-SZAKSZERVEZETI JUBILEUM

A PSZ elődjeként ismert és méltatott Magyarországi Tanítók Szakszervezete 1918-ban alakult meg. Szakszervezetünk emblémáján nem véletlenül szerepel ez az évszám. Tudni kell azonban azt is, hogy ennek a szervezetnek 1919 augusztusától a betiltás lett a sorsa. A szakszervezet újjáalakulására csak a második világháború utáni időszakban, pontosabban annak végső szakaszában kerülhetett sor. Jogelődünk, a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete 1945. február 2-án alakult meg Budapesten, s rövid időn belül a magyar pedagógusok 75 százaléka csatlakozott hozzá. A 60 éves jubileum alkalmából alapító tagjaink visszaemlékezéseit tesszük közzé.

Elsőként **Juhász László** *írását közöljük, aki szakszervezetünk egyik 1945-ös alapító tagja, s egész életét, munkásságát e mozgalomnak szentelte: 1946-tól az olaszfalui iskola bizalmija, majd éveken át a zirci járás szakszervezeti titkára, később Veszprém megyei titkár. Az ötvenes években a PSZ országos központjának egyik vezető munkatársa. 1965-től nyugdíjazásáig szakszervezetünk Budapesti Bizottságának titkára. Több évtizeden keresztül vett részt a PSZ országos vezető testületeinek munkájában. Cselekedeteit mindig az embereken való segíteni akarás, a következetes érdekvédelem szolgálata hatotta át. Figyelemre méltó és tanulságos mindaz, amit elmond nekünk.*

Másodikként **Zsebők Kornélia** *írását közöljük, aki Pestszentlőrincen, az akkor még önálló településen már 1945 januárjában megalapította a helyi pedagógus-szakszervezeti csoportot, és tagja volt a Pedagógusok Világszövetségének 1946-ban rendezett párizsi kongresszusán részt vevő szakszervezeti delegációnak.*

Szakszervezetalapítás, mának szóló tanulságokkal

A Pedagógusok Lapja 2004. november 10. számában jelent meg a PSZ Országos Iroda felhívása: „A 60. éves jubileumra készülve szeretnénk megkeresni alapító tagjainkat. Azokat a kollégákat, akik 1945-ben lettek szakszervezeti tagjai, és azóta is itt vannak velünk". 21 éves koromtól kezdve, az életem részévé vált szakszervezetemnek tisztelettel jelentem, hogy még én is itt vagyok az akkor legfiatalabbak közül; jómagam is már a 80. életévemet túllépve a múló időben.

A felhívás elolvasása után reflexszerűen eldöntöttem, hogy igen, én a saját „alapító" történetem részletes leírásával még tartozom szakszervezetemnek. Dolgozatom bevezető részében azonban a még távolabbi történeti múltunkba szeretnék visszatekinteni. Az I. világháború utáni, elődszervezetünk megszületésére a magyar szakszervezeti mozgalomban. Lássunk tehát egy kis képet a történeti gyökerünkről!

Gondolom, azt mindannyian tudjuk, hogy 1918-ban az őszirózsás forradalom részeként létrejött a „Magyarországi Tanítók Szakszervezete". Létezése azonban, sajnos, nagyon rövid ideig tartott. A Horthy-rendszer első pillanataiban betiltották. Sőt törvényileg kizárták a lehetőségét is annak, hogy a pedagógusoknak érdekvédelmi szervezete lehessen. Nem is volt 1945. február 2-ig, mikor jogilag is megalakult a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete.

Nekem még különös szerencsém volt élőben ismerni néhány olyan idős kollégát, akik részt vettek az 1918-as elődszervezetünknek vidéki megszervezésében. Egyikőjük *Vidákovics* „Józsi bácsi" volt, akinek elbeszéléseiből mozgalmi történetünk egy jelentős „darabját" ismerhettem meg. Andocsi igazgató korában találkoztunk az 50-es évek elején. A hittan beíratások alkalmából központi apparátusunk és az OM munkatársaiból közösen szervezett bizottsággal jártuk Somogy megye falvait azzal a rejtett, de gyakorolt céllal, hogy kollégáinkat - amennyire lehetséges -megvédjük a párttitkárok és tanácselnökök durva hatalmi vegzatúrájától. Így történt ez Andocson is.

(*Voksán József* volt főtitkárunk is tagja volt a csoportunknak, aki akkor az OM-ben dolgozott). Az igazgatót sikerült megvédenünk, de a párt kb-nek címzett „feljelentésünket" nem úszhattuk meg. Vidákovics Józsi „bá"-val később sokszor találkoztam (a központunkban is nem egyszer meglátogatott, hogy folytassa a 18-as történetét). Bedegkéren volt akkor vezetőtanító, amikor Kaposvárról megkapta a szakszervezet toborzási felhívását. Ennek alapján megszervezte (a környék falvaiban is) a szakszervezeti csoportokat. Ahogy mondta, ez nem nagy nehézségbe, csak sok időbe került neki. Oly lelkes volt a csatlakozási szándék. Igen ám, csakhogy később ez a tevékenysége csaknem az életébe került. Amint az 1919-es proletárdiktatúra megbukott, Siófokra megérkeztek Horthy pribékjei, és hamarosan megjelentek Bedegkéren is. Összefogdosták a direktórium tagjait, és a falu népe szeme láttára, sorra felakasztották őket. Következőként őt is odaparancsolták, de amikor rá került a sor, a néptömeg harsányan kiabálta – ordította –, hogy a tanító úr nem volt semmiféle bizottsági tag, csak valami tanítói szakmai szervezetet szervezett, és nem is kommunista. S „mit tesz Isten", elengedték. Andocsi igazgatóként pedagógusszolgálati lakásban lakott a családjával. Közben építtetett egy kis lakást, hogy majd nyugdíjasként legyen sajátja. Azt meg (mivel Balatonszéplakon volt), kisajátították (a Nehézipari Minisztérium számára, üdülési célra). Kérésére, közreműködésemmel és az akkori főtitkárunk segítségével sikerült kárpótlásként egy panellakást kapnia Siófokon.

Természetesen hely szűke miatt nem tehetem, hogy a többi hasonló mozgalomszervező ismerősöm – barátom – történetét is elmeséljem, de zárórészként megjegyzem: sikerük alapja és legjobb segítője véleményem szerint az akkori kollégák egymás közötti emberbaráti, szolidáris kapcsolata volt. A szervezők is ennek tudatában és ilyen mentalitással érték el tömegesnek mondható eredményeiket.

Szakszervezetünk hőskoráról nemcsak az iránta való nosztalgiám és a méltó megemlékezés szándéka mondatta el mindezt, hanem az a tudatom, hogy az akkori együvé tartozás szellemisége és vágya az 1945-ös szervezési korszakunkat is jellemzi. Ezzel is magyarázható, hogy (országosan) a pedagógusok 75%-a az év őszére tagja lett szakszervezetünknek.

Ennek a második hőskornak a Veszprém megyei enyingi és zirci járásbeli történetével szeretnék a továbbiakban foglalkozni.

A tanítói oklevél kézhezvétele után (1945. július) hazautaztunk (feleségemmel) Enyingre, a megélhetésünk érdekében. A Pedagógusok Szabad Szakszervezetének megszületéséről és annak országos szervezési terveiről a budai képzőben kapott tájékoztatók felkeltették a feladat iránti érdeklődésemet. Otthon aztán néhány nap múltán megérett bennem a szándék, hogy részt vegyek a szervezési tervek valóraváltásában. Szerencsés véletlen is segített ebben. A tavasz óta már a mi utcánkban lakott és református iskolában tanított *Rácz János*, akivel megismerkedve információkhoz jutottam a megye területén elkezdődött szakszervezeti szervezés folyamatáról, s annak részeredményeiről. Az enyingi járásban ez még ekkor a nulla szinten volt. Elmondta, hogy neki már sikerült a nevelőtestületi kollégáinak az igenjét megszereznie. De hát ez nagyon kevés, hiszen sem helyben, sem a járásban semmiféle ismeretsége, ismertsége nincsen. Ő könnyebben boldogulna a megye észak-keleti részén (pl.: Bodajk környékén, ahol tanított). Megmutatta a Veszprémből hozott dokumentumokat: a február 2-i alapítási értesítést, a II. 26-i intézőbizottsági ülésen készült körlevelet. Mindkettőn az alapító főtitkár, *Béki Ernő* aláírásával (örömmel tudatom, hogy ő a 90-es éveiben járva még itt van közöttünk, alapító társai közül már csak Fényi Andrással, a lapunk olvasószerkesztőjével együtt). Itt mondtam ki elhatározásomat, hogy folytatom a r.k. elemi iskola és a polgári iskola nevelőtestületi tagjai sorában a szervezési beszélgetéseket. Így történtek meg az immár lelkesedéssel felvállalt első lépéseim.

Ismét nem hagyható ki a szerencse megemlítése segítő tényezőként: mindkét nevelőtestület tagjai jól ismertek, lévén a polgári iskola befejezéséig osztályelső, vagy azok közé tartozó tanulójuk, és a község minden ünnepi, kulturális rendezvényének egyik főszereplője is. Most pedig már szakmabéli társukként fogadtak, és tegezős viszonyra is biztattak (ennek gyakorlása számomra a legnehezebb „feladat" volt). A polgári iskolát az én drága volt osztályfőnököm, *dr. Pécsi Gizella* igazgatta. Felajánlotta segítségét, férje – (főjegyző) – segítő ígéretével együtt, hogy könnyebben létesíthessek kapcsolatot a járás falvainak nevelőivel, (Hódos, Mátyásdomb, Leshegy, Szilasbalkás, Mezőkomárom, Lepsény stb.). Mivel tanítói állásom még nem volt, a községházán dolgoztam kisegítő alkalmazottként. Hetenként két szabaddá tett napomat felhasználhattam a járás falvainak bejárására (édesapám, vagy testvérem kerékpárjával). Így elég gyorsan terjedt a híre: csak rajtunk múlik, hogy szakszervezetbe tömörüljünk. A felvállalt szándék megvalósítása nem is volt olyan nagyon nehéz, mint ahogy korábban látszott, vagy mint ahogyan a mai szétzilált társadalmi életünkből elképzelhető. Akkor, a háború rettenetes borzalmainak elszenvedése után az össze-

tartozás életérzése vált általánossá. Az életben maradottak, köztük a pedagógusok félretették az ellentéteket a különböző egyházi iskolák és dolgozóik között. Megvolt a befogadókészség az egybetartozás gondolatának elfogadására, „csak" világosan, érthetően és meggyőzően el kellett mondania annak, akinek ez volt a szerepe: miért kellene, mire lenne jó, hogy legyen nekünk is szakszervezetnek nevezett érdekvédelmi szervezetünk. Ilyen „tárgyi" lehetőségek és szubjektív feltételek segítségével, a tanévkezdés heteiben kimondhatóvá vált a szakszervezetet alapító szervezőmunka eredménye: a járás 268 fős pedagógusi létszámához képest 75%-os szervezettséget értünk el.

Meg is ünnepeltük ezt az örömteli sikert. Azt hiszem, a legméltóbb módon tettük meg ezt, a szülővárosom – háború utáni – első jelentős kulturális rendezvényének megszervezésével. A gazdakör nagytermébe hívtuk össze kollégáinkat az Enyinghez tartozó kistelepülésekről (Leshegy, Bozsok, stb.) egy csodálatos néptáncbemutatóra. *Molnár István* székelyföldi táncművész volt a főszereplője az eseménynek (aki később a híres, nevezetes Budapest-táncegyüttes vezetője volt, haláláig). *Páldi Róbert* megyei szabadművelődési felügyelő és Rácz János szervezési közreműködésének volt köszönhető, hogy több mint százan részesei lehettünk e felejthetetlen kulturális eseménynek, és egyben a szakszervezet-alapítási záró összejövetelnek.

Hasonlóképpen, de lassabban haladt a szervezőmunka a zirci járásban. Több oka volt ennek. Így például a központi szervezési információk nehézkesebb terjedése, vagy az iskolák közvetlen fennhatóságának a szervezés iránti nemtetsző megnyilvánulásai. Két állami iskola kivételével egyházi irányítás alá tartoztak az oktatási intézmények. A papok voltak az iskolaszéki elnökök, ők természetesen nem a mi szándékainkat támogatták. Így történt ez az olaszfalui iskolában is, ahol az 1946-os odakerülésemkor nem volt egyetlen szakszervezeti tag sem. Annak ellenére, hogy a vezetőtanító *(Károlyi János)* már 1945-ben rendszeres kapcsolatban volt *Andorka Sándorral*, a megyei szervezővel. Alapító szándékát azonban nem valósíthatta meg, mert egyszemélyben kántor is volt. Így az ő kiszolgáltatottsága nyilvánvaló, keményen parancsoló – plébános – főnökével szemben. Sok más községben sem volt ez másképpen. Így hát az enyingi tapasztalataim és gyakorlatom alapján azonnal elkezdtem a szakszervezet helybeli megszervezését. Ami rövid idő alatt megvalósult, sőt a társaim hamarosan megválasztottak bizalmijuknak. Ezek után a tájékozódásom kiterjedt a járás szakszervezet szervezettségének állapotára.

Ebben Károlyi János lelkes segítőm lett. Ő már teljes ismeretekkel rendelkezett a szakszervezet megyei, sőt országos szervezettségi helyzetéről is. Tudta, hogy a megalapítás után 3 héttel már megtörtént a szervezőbizottság első ülése, majd július 2-án az első országos aktívaértekezlet, s hogy novemberre összehívták az első megyei titkári értekezletet. Jómagam szintén a megyei szervezőirodában értesültem minderről. Majd az „enyingi" Rácz Jánostól, (most már mint megyei titkártól) kaptam a rendszeres szóbeli és írásbeli eligazításokat, információkat. Ő volt a másik legfőbb biztatóm a járásnyi kiterjedésű szervezőmunkára. Károlyi Jánostól, pedig adatokat kaptam arról, hogy hol vannak már működő helyi csoportok. Sőt meglepett azzal a történettel is, hogy a létező szakszervezeti csoportok küldöttei már elnököt is választottak maguknak (a bakonypéterdi *Máhig Mihály* személyében). Természetesen őt kerestem fel elsősorban, mielőtt elindultam volna szervezési útjaimra. Immár tehát teljes körű ismeretekhez juthattam a teendőket illetően. Máhig elnök javasolta például, hogy menjek Bakonycsernyére, ahol megismerkedhetek *Horváth János* igazgatóval, aki a saját és a környék iskoláiban megszervezte a szakszervezeti csoportokat. Így is cselekedtem, máig örülve ennek. E találkozásom következtében (1947-ben már járási titkári mivoltomban) – javaslatomra ő lett - a megyében elsőként létrehozott - járási bizottságom első beválasztott tagja, majd később a megyei elnöki funkcióban – utódom.

A többi nem felejthető emlékeimből kiemelendő szervezési találkozásom Bakonyoszlopon történt. Ismét rátaláltam egy olyan segítőtársra, aki már befejezte a helyi csoport megszervezését, és felajánlotta, hogy a körzet falvaiban – helyettem – ugyanezt megoldja (hozzátéve, hogy neki ez egyszerűbb feladat – hiszen ismerik egymást) én pedig folytathattam szervezési munkámat a még „fehér foltos" területeken. *Reichl Máriának* hívták őt. Az ottani Fővárosi Nevelőotthon munkatársa, majd a falu tanítónője volt. Később ő is a járási bizottságom tagja, majd a megyei bizottság szociális felelőse lett. Idő múltával a központi apparátusunk, majd befejezésül a budapesti bizottság munkatársa volt.

Sajnos - már régóta - ő sincs közöttünk. De mielőtt meghalt, mindenét egy alapítványra hagyta, a legrászorultabb nyugdíjas kollégák javára. Lenyűgözően megható életpályájára emlékezve felkerestem első munkahelyét: amikor 50 év múlva ellátogattam Olaszfaluba, Zircre és a járás jó néhány falujába, ahol pedagógusi és szakszervezeti életpályám elkezdődött.

Visszatérve a még szervezetlen területek bejárásának folytatására, megemlítem, hogy számomra sehol nem a rábeszélő-meggyőző munka volt a legnehezebb. A Bakony hegyei-völgyei közötti közlekedés és a bejárásához szükséges idő hiánya jelentett leginkább gondot. Ebben ugyancsak a vezetőtanítónktól kaptam meg a legértékesebb segítséget. Biztosította, hogy – helyettesítésem által – minden héten legyen egy szabadnapom az elutazásokra. A közlekedés fizikai feltételeit pedig a tanítványok szülei segítették megoldani. Egymást váltogatva kölcsönadták kerékpárjaikat. Majd amikor egyre sürgetőbbé vált a szervezettség kiterjesztése a járás teljességére, ennél is előnyösebb megoldást kellett keresni. Ennek érdekében feleségem írógépét egy kis Csepel motorra cseréltük el. Ily módon hamarosan eltűntek a „fehér foltok". E szervezési folyamatból, egy összetevőt kiemelve, a dudari esetet említem. Azért is, mert jó példa arra, hogy amint az érdekvédelem szükségességének gondolata széles körökben elterjedt, a szervezőmunka könnyebbé vált, nem igényelt győzködést. Dudaron ez a téma a hétköznapi beszélgetések része volt a szülők és a gyermekeik nevelői között. Ott ugyanis minden családfő a bányászszakszervezet tagja volt. Kollégáink, a szervezési mondanivaló végét meg sem várva, szinte lelkes örömmel kimondták csatlakozási szándékukat: „Nahát, végre nekünk is lehet szakszervezetünk".

A tagszervezési eredmények kiteljesedése után is jelentős szerepe volt a fentebb leírt utazási lehetőségemnek. Amikor már járási titkárként elkezdtem a demokratikus vezetőtestület – a választott járási bizottság – megszervezését, személyes találkozásaim révén megismerhettem a járás szinte mind a 281 tanítóját és sokuknak a családját is. A járás 47 iskolája között 2 állami, 5 protestáns, a többi római katolikus volt. Ebben az intézményrendszerben értünk el 80%-os szakszervezeti taglétszámot. Máig azt hiszem, hogy a legfőbb segítőnk az egységbe törekvés szándékának általánossá válása volt. Gondolom, hogy hasonló módon érték el eredményeiket az ország más járásaiban is az alapító kollégák.

Befejezésül – remélve, hogy nem tűnik illetéktelen felszólalásnak – a jelennek szakszervezeti érdekvédelmi lehetőségeivel kapcsolatban mondom el néhány gondolatomat. Elsősorban az összehasonlító kérdésemet: a vezető pozícióban lévők serege a közéletben el is felejtette már „az egységben az erő" alapigaszságot? Vagy csak hangzatos szlogenként használják ezt? Rendszeresen hangzanak a tiltakozások, kritikák az állami szerveknek a tárgyalásokon tapasztalt, halasztgató magatartása ellen. A sztrájkok sem ritkák. A szakszervezetek érdekérvényesítési képessége azonban erőtlen. A valós magyarázat erre nem is bonyolult, nem nehéz. Szétszóródva, apró darabokra felszeletelve, nem ritkán egymásnak is ellentmondva küszködnek. Szinte minden szakmának több szakszervezete van. Anyagi javainkat elvették, vagy egymás között szétosztották. Minderre sokféle magyarázat van, csak azt nem mondja ki senki, hogy közöttük valóságban szüntelen pozícióharc folyik (amit a politikában hatalmi harcnak szokás mondani).

A mi esetünkben sem mindegy, hogy mi mellettünk napjainkban harsányan tevékenykedik egy másik szakmai szervezet. Az újabbat PDSZ-nek hívják. Ami nyilvánvalóan azt akarja jelenteni, hogy a miénk nem demokratikus. Végre ezt az ellentmondást is el kell utasítanunk. Én éppen ezt teszem, amikor meggyőződéssel állítom, hogy a PSZ az „átkosban" is demokratikus volt (pl. a szervezeti felépítésében). A bizalmi, szakszervezeti bizottsági funkciótól kezdve, a vezetőtestületeket a kv elnökségéig minden fokon az arra hivatottak választották. Ma pedig – talán – büszkék is lehetünk arra, hogy a miénk a legnagyobb taglétszámú szakszervezet. De senkinél sem vagyunk különbek abban, hogy ugyanolyan szétdaraboltságban élünk. Ez pedig nem csak sajnálni való tény, hanem kárt okozó. Az alsóbb tanügyi vagy közigazgatási szinteken például alig van érdekérvényesítési lehetőség, mivel nincs egységes érdekvédelmi partnerszerv. Szinte minden teendő a központi szerveinkre hárul. Végre szedjük már össze magunkat, és ne csak beszéljünk, hanem – éppen fordítva – fogjuk meg egymás kezét, és alulról felfelé haladva egyesítsük széthullott rész-szervezeteinket. Az elcsépelt jelszavak helyett vegyük végre komolyan az érdekvédelem alapigazságát: „Egységben az erő".

Juhász László

Az 1945-ös emlékek nyomában

Pestszentlőrinc megyei várost 1945. január 5-én érték el a szovjet csapatok. Gyorsan haladtak Pest felé, mert a város fele lakatlan volt: 1944. november 15-ei hatállyal kiüríttette a „Kormánybiztosság". A lakosságnak a kiköltözött része szétszóródott; Kispest, Pest, Kőbánya stb. fogadták be őket. Azok maradhattak, akiknek nem kellett a lakóhelyüket elhagyni.

A kiürített területen jött létre a szovjet városparancsnokság, melynek vezetője egy *Cuba* nevű ezredes volt. Igen jóindulatú embernek ismerhettük meg. Egyik legfontosabb feladatául tűzte ki, hogy a városháza óvóhelyén védelmet talált lakosokból alakítsanak rendőrséget, jelöljenek ki polgármestert és egy olyan tolmácsot, aki jól beszél oroszul. Felvázolta a legsürgősebb feladatokat: a közigazgatás megteremtése, a halottak összeszedése, a lakosság felszólítása a hazatérésre, népkonyha felállítása; de legfontosabbként az iskolák megnyitását, a tanítás megkezdését jelölte meg.

Az újonnan szerveződő vezetésnek nem volt könnyű dolga. A nyilas polgármester híveivel együtt nyugatra menekült. Kispestről jöttek helyismerettel alig rendelkező emberek. De szerencsére a város Pest felé eső részén lévő házakban voltak lakók. Érthetően a szociáldemokrata párt szervezete itt alakult meg újra, tagjai adtak embereket az induláshoz.

Cuba ezredesnek volt egy tolmácsa, egy kárpátaljai magyar fiú, de helyismerettel ő sem rendelkezett. Segítségként ketten is, *dr. Varjú Géza* ügyvéd, volt első világháborús hadifogoly, valamint *Schuszdek László* fogász, aki ugyancsak jól beszélt oroszul, vállaltak tolmácsolási szerepet.

1945. január 8-án megalakult a Nemzeti Bizottság. A kispesti *Házi Árpád* lett a rendőrkapitány, *Józsa Sándor,* ugyancsak kispesti, a polgármester. A tagok zöme lőrinci volt. Cuba ezredes kijelölte, hogy 8 napon belül meg kell kezdeni a tanítást. A két friss vezetőnek fogalma sem volt arról, hogyan, miként – mindketten szabók voltak, kispestiek. Lőrinci pártszervezetek tagjai támogatták őket a munkában. *Worell István,* aki régi munkásmozgalmi ember volt, javasolta, hogy keressék meg *Liksay Sándornét,* aki közismert és köztiszteletnek örvendő tanítónő, ő biztosan fog segíteni. A felkutatása nem volt egyszerű, mert Liksayné családjával együtt a kiürített részben lakott. Dobrovolny Józseftől hozták a hírt, hogy hol keressék Liksaynét. A felkutatás sikerrel járt. A kispesti Református Egyház lakóházában találta meg egy városi altiszt azzal a hírrel, hogy megválasztotta a Nemzeti Bizottság tagjául, és várják a jelentkezését.

Pest még nem volt „szabad", katonai alakulatok, tankok, harckocsik száguldoztak feléje. Repülőrajok voltak a levegőben, bombákat szórtak. Az utcán sem volt tanácsos járkálni. Másnap egy szovjet katona és egy városi altiszt jött Liksaynéért, aki az édesapjával és a kísérőkkel elindult Lőrincre.

Cuba ezredes hadiszállásán, a Városháza melletti egyik villában kellett jelentkezni. Schuszdek László tolmács jelenlétében közölte az ezredes, hogy mi lesz a feladata. Azt is elmondta, hogy minden segítséget megad, ami a háborús események között megadható.

Hadd szóljak a továbbiakban már „első személyben", hisz a felkutatott és hazatért tanítónő – akkori férjezett nevemen – én voltam. Helyismerettel rendelkeztem; régi légoltalmi előadó voltam, körülbelül 1000 embert képeztem ki elsősegélynyújtónak a Légoltalmi Liga tanfolyamain. Korábban népművelési tanfolyamokat vezettem évekig, de iskolai oktatást még nem szerveztem. A város kiürített részébe esett több iskola – Wlassics utcai, Gulner utcai, Szemeretelepi stb. Ezek gyerekanyaga a szülőkkel eltávozott. Maradt a Piros, az Állami telepi és a Hengersor utcai iskola. A pedagógusokról is kevés információ volt. Működött a Tarsoly Nyomda; röplapokat készíttettem. Pedagógusgyűlést hirdettem a Városházára. Az eredmény siralmas volt: január 18-án 8 pedagógus jelentkezett a mintegy 200-ból.

Beiratkozást hirdettünk a Piros iskolába, melyet először a jelentkezett pedagógusokkal és a Madisz ifjúsági szervezet fiataljaival kitakarítottunk. Tizenkét szülő jelentkezett a gyermekével, így indultunk.

A gyerekekkel játszottunk, mesét olvastunk és kétórai foglalkozás után hazaengedtük őket. Eközben Pest „szabad" lett, Buda még nem. A Pirt-gyárban felállítottak egy népkonyhát. Onnan kaptunk ebédet, egy tál ételt, lógulyást.

Édesanyám az első világháború végén a VIII. Kerületi Dugonics utcai Fővárosi Elemi Népiskolának volt bizalmija, a Magyarországi Munkások Gyermekbarát Egyesületének elnökségi tagja. Tőle sok segítséget kaptam. Ő javasolta, hogy mivel már elég szép számú pedagógus jelentkezett, alakítsunk szakszervezetet. 1945. január 20-án meg is alakult a Pestszentlőrinci Pedagógus-szakszervezet 43 taggal. Ebbe a csoportba mindenkit felvettünk, tanárt, tanítót, hivatalsegédet egyaránt. Hetenként összejöttünk és megbeszéltük a feladatokat. Az Üllői úton, a Lajosmizsei vasútvonaltól keletre volt egy szovjet szűrőállomás. A hazatérőket ellenőrizték, és akit alkalmasnak találtak, azokat összegyűjtötték és kivitték a Ferihegyi repülőtérre, hogy a téglatörmeléket összegyűjtsék, s így minél hamarabb alkalmas legyen a terület a szovjet gépek leszállására. Hogy a tanulóinkat ne vihessék ki dolgozni, fehér vászon karszalagot csináltattam, melyre cirill betűkkel fel volt írva, hogy tanuló, ezekre a karszalagokra a városparancsnok ráütötte a bélyegzőjét. Ilyet kaptak a tanárok és szakszervezeti tagok, és ilyen táblát tettünk ki a pedagóguslakások ajtajára is.

A létszám napról napra emelkedett, mind a tanulóké, mind a pedagógusoké. Lassan megtörtént az alsó és felső tagozat szétválasztása, majd az elemi iskoláé és a középiskoláé. Ebédet mindenki kapott. Az edényt, tányért vagy kislábost a gyerekek hozták. A pedagógusok fizetése is az ebéd volt és heti 1 kg kenyér. Márciusban kaptunk egy pár gumitalpat, áprilisban 4 méter vászon ruhaanyagot.

A helybeli pedagógus-szakszervezet márciusban beszerzési csoportot alakított. Vidékről hoztak fel élelmiszert, amit a tagoknak kiosztottunk. A fuvaros panaszolta, hogy a portyázó katonák miatt nem valami biztonságos a vidéki vásárlás. Az lenne jó, ha a városparancsnok el tudná intézni, hogy kapjanak szovjet teherautót. Cuba ezredes ismét segített. A Hoffner-gyárban volt egy tankjavító műhely. Ezt egy *Kutenikov* nevű parancsnok vezette. Cuba megbeszélte vele, hogy támogasson bennünket. Elmondta, hogy a csoportunk jól dolgozik, folyik a tanítás, a pedagógusok szakszervezeti tagok stb. Kutenikovnak is volt egy kérése. Az embereinek szálláshelyre volna szüksége, mert a műhelyekben alszanak. A Hengersoron volt az egyik iskolánk. Abban leválasztottunk egy részt és átadtuk munkásszállásnak. Mi kéthetenként kaptunk egy szovjet autót sofőrrel és igazolványokkal ellátva, s így mentünk vidékre élelmiszerért. Csanádpalotára jártak a beszerzőink. De pénzért nem tudtak venni semmit; nekik csereanyag kellett. A főváros közellátási parancsnoka *Vas Zoltán* volt. Őt kellett felkeresnem, és tőle kaptunk melaszt (cukorgyári termék) és petróleumot. Ezért cserébe adtak burgonyát, borsót, babot, amit a tagjainknak adtunk.

Megalakítottam a hivatalos beszerzési csoportot. Ők osztották szét az árut, ők gyűjtötték be a kosarakat, zsákokat, edényeket. Mérleget is kaptunk egyik tagunktól. A tanév végén ez a beszerzési csoport Lőrincen megszűnt és beolvadt a budapesti központi beszerzési csoportba.

Május elsején a Pestszentlőrinci Pedagógus-szakszervezet népes csoporttal képviseltette magát a budapesti felvonuláson. Minden tagunkat elláttuk személyi igazolvánnyal.

Buda felszabadulása után jelentkeztem a Múzeum utca 17-ben, ahol akkor már működött a Pedagógusok Szakszervezete. Tamás Károly fogadott, aki csodálkozva hallgatta a beszámolómat több vezetőségi taggal együtt.

Beválasztottak a budapesti vezetőségbe. 1946-ban tartotta a Pedagógusok Világszövetsége a háború utáni első nemzetközi kongresszusát Párizsban. Négytagú delegáció képviselte Magyarországot: *Tamás Károly* elnök, iskolaigazgató, *Béki Ernő* főtitkár, tanár, *Szávai* (Kusz) *Nándor* tanár, főigazgató és *Liksayné Zsebők Kornélia* tanítónő. Fogadott bennünket a magyar követ, *Auer Pál.* Részt vettünk a francia kultuszminiszter fogadásán is.

Az ott töltött idő alatt szerettem volna meglátogatni a Párizsi Magyar iskolát, de erre nem volt mód, mivel a kongresszust júliusban, a nyári szünet alatt tartották. Ehelyett feldolgoztam az iskola történetét, melyet *Lengyel Paula* és *Zachár Erzsébet* vezetett. Hazaérkezésünk után ezt a munkát átadtam a budapesti szakszervezeti vezetőségnek.

1945. január 20-a óta vagyok tehát szakszervezeti tag.

A jubileum alkalmából nagy szeretettel köszöntöm az Elnökség minden tagját, és kívánok sok, szép, eredményekben gazdag esztendőt a PSZ-nek.

Tekesné Zsebők Nelli

A MAGYAR PEDAGÓGUSOK SZABAD SZAKSZERVEZETÉNEK ALAPSZABÁLYAI (1945)

1. § A szakszervezet címe és székhelye

A szakszervezet címe: Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete. Székhelye: Budapest.

Működési köre kiterjed egész Magyarország területére. A szakszervezet hivatalos nyelve: magyar; pecsétje a szakszervezet címével azonos.

2. § A szakszervezet célja

1. Az ország pedagógusainak szakszervezetbe tömörítése, a nevelők egységének és demokratikus közszellemének biztosítása.
2. A tagok erkölcsi, gazdasági és kulturális érdekeinek, valamint társadalmi megbecsülésének előmozdítása és megóvása, jogos érdekeiknek a munkaadójukkal (állam, város, egyház, testület, magánosok stb.) szemben való megvédése.
3. A magyar nevelők közvetlen részvételének biztosítása a demokratikus köznevelés kiépítésében és tanügyi közigazgatásában.
4. A tagok szakirányú művelődésének és tudományos munkásságának állandó továbbfejlesztése.
5. A magyar köznevelés megtisztítása minden antidemokratikus és fasiszta maradványtól, állandó éber őrködés a fasiszta szellem behatolása ellen.
6. Szoros együttműködés minden olyan demokratikus társadalmi szervezettel, mely a szakszervezetet céljainak megvalósításában támogatja.
7. A tagok és hozzátartozóik testi-lelki egészségének intézményes előmozdítása és biztosítása.
8. Állandó egyesületi otthon, könyvtár, olvasóterem, dal- és zenekar, sportcsoport alakítása és fenntartása.
9. A szakszervezet tagjait, valamint a kitűzött célt szolgáló kezdeményező és panaszló beadványok benyújtása a törvényhozó testülethez, a hatóságok és testületek előtt a szakszervezet tagjainak képviselete.
10. A kapcsolat felvétele és ápolása a külföld pedagógusaival.

3. § A célok megvalósítására szolgáló eszközök

1. Beíratási és tagdíjak, melynek összegét a központi vezetőség állapítja meg, lap- és könyvkiadások, előadások jövedelme, hatóságilag engedélyezett gyűjtések, önkéntes adományok és a szakszervezet egész vagyona.
2. Tagozatok és szakosztályok létesítése.
3. Továbbképző, átképző tanfolyamok, megbeszélések, viták, gyűlések, egyetemes gyűlések, kongresszusok, pályadíjak, ösztöndíjak.
4. Folyóiratok és könyvek kiadása, könyvtárak, gyűjtemények létesítése.
5. Ingyenes jogi tanácsadás és jogvédelem, vidéki és helyi díjtalan munkaközvetítés.
6. Internátusok, szállodák, üdülőházak létesítése és fenntartása.

4. § A szakszervezet tagjai

A szakszervezetnek csak rendes tagjai vannak. Rendes tagok lehetnek nemre való tekintet nélkül mindazok a magyar állampolgárok, akiket képesítésük rendszeres és állandó nevelésre, oktatásra jogosít.

A tagfelvétel akként történik, hogy a jelentkező a szakszervezet által kibocsátott belépési nyilatkozatot kitölti és aláírja. A belépési nyilatkozatokat a helyi csoportok véleményes jelentéssel haladéktalanul a központi vezetőséghez tartoznak felterjeszteni. A felvétel tárgyában a központi vezetőség határoz, de elutasító határozat ellen a felvételt kérő a legközelebbi közgyűléshez fellebbezhet. A felvétel indokolás nélkül megtagadható. A felvétel megtagadása esetén az előre lefizetett beíratási díjat és járulékot a felvételt kérő visszakapja. Felvétel esetén a tagok az első tagdíj befizetése után igazolványt kapnak.

5. § A szakszervezeti tagság megszüntetése

A tagság megszűnik kilépés, törlés, halálozás és kizárás következtében.

1. A kilépés a szakszervezet vezetőségének írásban jelentendő be és a tagság a legközelebbi hónap első napjával szűnik meg.
2. Törölhető a tag, ha a szakszervezettel szemben fennálló tagdíjfizetési kötelezettségének 3 hónapon át nem tesz eleget, és mulasztását a hozzá intézett írásbeli felszólításra 15 napon belül nem pótolja.
3. A szakszervezet vezetősége kizárhatja a tagot, ha cselekedete és magatartása a szakszervezet anyagi és erkölcsi érdekeit sérti, ha az alapszabályokat vagy a meghozott határozatot nem tartja be, ha a kölcsönös megbecsülés ellen vét, ha a demokratikus állami és társadalmi rend ellen bármilyen ellentétes magatartást tanúsít, azt veszélyezteti, tehát a szakszervezeti fegyelem ellen vét.

A törlést vagy kizárást kimondó határozat ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül halasztó hatály nélkül, a legközelebbi közgyűléshez lehet fellebbezni.

6. § A tagok jogai és kötelezettségei

A szakszervezet egységes szervezet, minden tagja – tekintet nélkül arra, hogy a nevelés melyik ágában működik, milyen iskolafenntartó alkalmazza vagy magánosokkal szemben áll alkalmazotti viszonyban, vagy munkanélküli –, egyforma jogokkal rendelkezik a tekintetben, hogy a szakszervezet alapszabályai szerint a tagoknak biztosított jogokat gyakorolhatja.

Minden tagnak joga van az alapszabályokban felsorolt előnyökhöz.

A vezetőségben való közvetlen és közvetett részvétel minden tagnak joga és kötelessége.

7. § A szakszervezet központi intéző szervei

A szakszervezet központi intéző szervei a következők:

a) a képviseleti közgyűlés,
b) a választmány,
c) a végrehajtó bizottság,
d) a számvizsgáló bizottság,
e) központi vezetőség.

8. § A képviseleti közgyűlés

A közgyűlés a tagok összességének képviselete. Kétféle közgyűlés van: rendes és rendkívüli. A rendes közgyűlést évenként egyszer, az év első felében kell megtartani – a rendkívüli közgyűlést a szükség szerint a választmány összehívhatja bármikor –, de köteles összehívni, ha a közgyűlési küldöttek egyharmad része írásban, a tárgy megjelölése mellett kéri. Ilyen esetben 60 napon belül hívandó össze a közgyűlés.

A közgyűlés összehívása akként történik, hogy a közgyűlési küldöttek a hely és idő megjelölése mellett a tárgysorozatot is tartalmazó írásbeli meghívóval postai úton hívandók meg, a meghívó legalább 15 nappal a közgyűlés előtt elküldendő – a meghívó a szakszervezet lapjában is közzéteendő, ha ilyen lap van.

A közgyűlésen tanácskozási és szavazati joggal részt vesznek a közgyűlési kiküldöttek és a központi vezetőség tagjai – csak tanácskozási joggal a választmány, a végrehajtó és a számvizsgáló bizottságok azon tagjai, akik egyébként nem közgyűlési küldöttek.

A közgyűlési küldötteket a tagok járásonként – Budapesten pedig kerületenként – választják. Minden 100 tagra egy küldött esik, az 50-nél nagyobb töredékre is. A küldöttek választása 3 évre szól. A választást a választmány kiküldöttje vezeti. A küldöttek megválasztása akként történik, hogy a választmány kiküldöttje a tagokat jelölőgyűlésre hívja össze, és ez a gyűlés ejti meg a küldöttek jelölését. A jelöltek listájára mindenki felveendő, akit legalább 51 tag jelölni kíván. A küldöttek megválasztása titkos szavazás útján listákkal történik. A szavazatok összeszedésére a választmány kiküldöttje 3 tagot jelöl ki. A szavazatok összeszámlálásáról és eredményéről jegyzőkönyv készítendő, melyet a választmány kiküldöttje és a szavazatszedők írnak alá és a választmányhoz küldenek be. A választmány felülvizsgálja a választást és az érvényesen megválasztott küldöttek részére az igazolványt kiadja. Szabálytalanság esetén a választást megsemmisíti és új választást ír ki.

A közgyűlés határozatképes, ha azon a szavazatra jogosult tagok 1/3-ad része megjelent. Ha a közgyűlés határozatképtelen, 30 napon belül újabb közgyűlést kell egybehívni, amely most már az előző közgyűlés

tárgysorozatában felvett tárgyakra nézve a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképes.

A közgyűlést az elnök vagy helyettese vezeti. A szavazás nyílt, de a tagok egyharmadának kérésére a titkos szavazás elrendelendő. A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell felvenni, melyet az elnökön és jegyzőkönyvvezetőn kívül az elnök által felkért két hitelesítő is aláír.

A közgyűlés hatáskörébe tartozó ügyek:

a) a végrehajtó bizottság és választmány jelentéseinek tárgyalása,

b) a választmány, a végrehajtó bizottság, a számvizsgáló bizottság és a központi vezetőség tagjainak 3 évi időtartamra való megválasztása,

c) a költségvetés és zárszámadás letárgyalása, felmentés megadása,

d) az alapszabályok módosítása,

e) a közgyűléshez érkezett fellebbezések elbírálása,

f) a közgyűlés tagjai által a közgyűlést megelőző 8 nappal írásban benyújtott indítványok tárgyalása,

g) a választmány hatáskörét meghaladó fontosabb szerződések – különösen a szakszervezet vagyoni állagát érintő jogügyletek – elhatározása és jóváhagyása,

h) feloszlás és más egyesülettel való egyesülés elhatározása és a vagyon hovafordításának tárgyában való határozathozatal.

9. § A választmány

A választmány végrehajtja a közgyűlés határozatait, irányítja a szakszervezet működését, összehívja a közgyűlést, indítványokat terjeszt a közgyűlés elé, jelentést tesz a szakszervezet működéséről, a közgyűlési küldöttek választásáról kellő időben gondoskodik, a beérkező indítványokat javaslatával a közgyűlés elé terjeszti, tárgyalja a könyvtáros félévi és a háznagynak a szükség szerint tett előterjesztését.

A választmány az üléseit a szükséghez képest, de évenként legalább kétszer tartja.

A választmány tagjai a központi vezetőség, a végrehajtó bizottság tagjai, a tagozatok elnökei és titkárai, valamint a közgyűlés által megválasztott tagok. A közgyűlés a küldöttek számának egyharmad részének megfelelő választmányi tagot választ. A választmány határozatképes akkor, ha a tagok egyharmada megjelenik. Határozatképtelenség esetén az újabb – 30 napon belül összehívandó gyűlés – az előbbi tárgysorozatban felvett tárgyak tekintetében a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképes.

10. § A végrehajtó bizottság

A végrehajtó bizottság intézi a szakszervezet ügyeit, alkalmazza, ellenőrzi és elbocsátja a szakszervezet irodai és egyéb alkalmazottait, kezeli a szakszervezet vagyonát, gondoskodik annak gyümölcsöztetéséről, biztos elhelyezéséről, tárgyalja a pénztári és ellenőri jelentéseket, és erről a választmánynak jelentést tesz.

A végrehajtó bizottságnak a központi vezetőség tagjaival együtt 15 tagja van. Üléseit legalább havonként egyszer tartja. A határozatképességre a választmány szabályai irányadók.

11. § A számvizsgáló bizottság

A számvizsgáló bizottság ellenőrzi a pénztár kezelését, megvizsgálja a könyveket és számadásokat, valamint az azok alapját képező okmányokat stb. Erről havonként a végrehajtó bizottságnak, minden évben pedig a közgyűlésnek jelentést tesz. Ha szabályellenességet észlel, köteles a központi vezetőségnek jelentést tenni.

A számvizsgáló bizottság 5 tagból áll, más tisztséget be nem tölthetnek, és a szakszervezet alkalmazottai nem lehetnek.

12. § A központi vezetőség

A központi vezetőség tagjai: az elnök, egy alelnök, egy főtitkár, két titkár, egy pénztáros és egy jegyző.

Az elnök képviseli a szakszervezetet hatóságok, bíróságok előtt és általában harmadik személyekkel szemben. Elnököl a közgyűléseken, választmányban és végrehajtó bizottságban. Gyakorolja a közvetlen ellenőrzést az egyesület irodai alkalmazottai felett, utalványozza a kiadásokat.

Az alelnök helyettesíti az elnököt.

A főtitkár irányítja a szakszervezet ügyvitelét, felügyel az egyesületi szervek pontos működésére, intézkedik a választmány és a végrehajtó bizottság által hozott határozatok végrehajtása iránt, a kimenő összes iratokat aláírja, megszerkeszti a közgyűlési, választmányi és végrehajtó bizottsági jelentéseket, végzi a szükséges adminisztrációs és szervezési munkát.

A két titkár ebben a munkában a főtitkár munkabeosztása szerint segédkezik a főtitkárnak.

A pénztáros kezeli a szakszervezet vagyonát, bevételeit és értékeit, gondoskodik a járulékok beszedéséről, vezeti a szakszervezet pénztárkönyveit, a pénztár állásáról havonként jelentést tesz a végrehajtó bizottságnak.

A jegyző vezeti a közgyűlés, választmány és végrehajtó bizottság, valamint a vezetőség üléseinek jegyzőkönyvét.

13. § A helyi csoportok

A szakszervezet tagjai járásonként csoportot alakítanak akként, hogy a választmány által kijelölt tag a járásban lévő szakszervezeti tagokat taggyűlésre hívja össze, és ott mondják ki a helyi csoport megalakítását. A helyi csoportok nyomtatványaikon, levelezésükben és minden egyéb alkalommal az elnevezésben feltüntetni tartoznak, hogy a szakszervezetnek helyi csoportjai.

A taggyűlés 3 év tartamára elnököt, titkárt, pénztárost és jegyzőt választ, akik együttesen képezik a csoport vezetőségét. Ugyancsak megválasztja a taggyűlés a helyi választmányt akként, hogy minden 50 tagra 1 választmányi tag esik. A taggyűlés megtartását és a választás eredményét, a megválasztottak nevének és pontos lakcímének feltüntetésével 8 napon belül a központi vezetőséggel közlik.

A helyi csoport vezetősége és választmánya csak a csoportot érintő ügyekben hozhat határozatot. Határozatait jóváhagyás végett a központi végrehajtó bizottsághoz kell felterjesztenie. A helyi csoport taggyűléseire ugyanazon szabályok irányadók, mint a szakszervezeti küldöttközgyűlésre.

A helyi csoport látja el az alapszabályok és küldöttközgyűlések által hatáskörébe utalt ügyeket. Saját működési körében mindennemű jelentős eseményről és tapasztalatról a helyi csoport vezetősége a végrehajtó bizottságnak jelentést tesz és a központ érdeklődéseire választ ad.

A helyi csoport pénztárosa beszedi az odatartozó tagok tagdíjait és beíratási díjait, és a központi vezetőség által megállapítandó helyi kiadások levonása után a fennmaradó összeget minden hónap 15. napjáig a szakszervezet központi pénztárához elszámolás kapcsán beküldi.

A helyi csoport előadásokat, tanfolyamokat, vitaestéket stb. rendezhet, könyvtárat, taghelyiséget tart fenn és ezeknek költségeit a központi vezetőség jóváhagyása mellett a tagdíjakból reá eső részéből fedezi.

A járási és városi helyi csoportok felett a közvetlen felügyeletet vármegyénként a helyi csoportok vezetősége által megválasztandó vármegyei titkár gyakorolja, azonban e vármegyei titkár személyének megválasztásához a központi vezetőség jóváhagyása szükséges.

14. §

A szakszervezet tagjai a végrehajtó bizottság által meghatározott nagyobb iskolatípusok szerint tagozatokat képeznek. Minden szakszervezeti tag automatikusan tagja a megfelelő tagozatnak. A tagozatok országos jellegűek.

15. §

A szakszervezet tagjai jogosultak kisebb iskolafajok szerint, valamint kulturális és gazdasági érdekeiket védő szakosztályokat alakítani.

A tagozatok és szakosztályok működésével a „Működési szabályzat” foglalkozik.

Múltunk és jelenünk együtt adhat erőt a jövő építésére.

TÁJÉKOZTATÓ A MAGYAR PEDAGÓGUSOK SZABAD SZAKSZERVEZETÉRŐL

A 25 éves reakció szégyenteljes bukásával egy csapásra megszűntek mindazok az akadályok, amelyek a dolgozók szabad szervezkedését megbénították. A magyar dolgozók élnek is jogukkal, és egymás után éllednek újjá a régi szakszervezetek. A szervezkedés minden lehetőségétől elzárt értelmiségiek is sorra alakítják meg szabad szakszervezeteiket. Természetes, hogy az ország demokratikus újjáépítésében oly nagy feladatok elvégzésére hivatott magyar nevelőknek is most egy olyan szervezetbe kell tömörülniük, amely biztosíthatja számukra azt, hogy a szabad világban szabad emberként éljenek és a társadalomnak így élni tudó és így élni akaró embereket neveljenek.

Ez a szervezet csak egységes, szabad és független szakszervezet lehet.

Az eddigi, úgynevezett egyesületek helyett az erők egybefogásának szakszervezeti formáját kell választani. Ez a forma alkalmas arra, hogy ledöntse azokat a válaszfalakat, amelyek eddig a nevelőket és általában az értelmiségi munkásokat az iparos és munkásosztálytól elválasztották. A reakció minden eszközzel arra törekedett, hogy önmaga és uralma védelmében a dolgozók arcvonalát megbontsa, és ha lehet, az egyes osztályokat egymással szembeállítsa. A szakszervezetbe tömörülés nemcsak gátat vet az ilyen törekvéseknek, hanem célkitűzéseink elérésében hatalmas szövetséget biztosít számunkra: a szervezett ipari munkásságot. Eddigi egyesületeink nem voltak egységesek, nem voltak szabadok és függetlenek, és így nem is vállalkozhattak olyan feladatok megoldására, amelyeknek elvégzésére tulajdonképpen létrejöttek. Mindenki előtt tisztán áll, hogy milyen kevés beleszólásuk volt a nevelés irányításába és sohasem tudták kellő súllyal képviselni a nevelők érdekeit.

A szakszervezetbe való tömörülés jelentőségét és súlyát bizonyítja az is, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlésben és az egyes törvényhatóságokban máris szép számmal vannak külön szakszervezeti képviselők. A Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete is minden bizonnyal a szakszervezetek sorában őt megillető helyhez méltó módon képviseltetheti magát azokon a helyeken, ahol a közösség ügyét intézik.

Szakszervezetünk tagja lehet mindenki, aki a neveléssel hivatásosan foglalkozik. De kell is, hogy tagja legyen minden hivatásos nevelő, az óvónőtől az egyetemi tanárig, mert az eddig iskolafajok szerint alakult különböző egyesületek nem bizonyultak elég erőseknek ahhoz, hogy a kétségtelenül az egész pedagógustársadalmat érintő közös problémákat megnyugtató módon megoldották volna. *Egységben az erő!* A magyar nevelés és a magyar nevelők ügyét csak olyan szervezet képviselheti igazán döntő súllyal, amelyik az összes magyar pedagógust egy táborba tömöríti. Természetesen a különböző iskolafajoknál működő nevelőknek lehetnek külön sajátos problémáik. Éppen ezért a szakszervezet, az iskolafajoknak megfelelően, tagozatokat alakít. A vidéki pedagógusok megszervezését helyi csoportok alakításával végzi.

Bármilyen erős, hatalmas és egységes is egy szervezet, ereje csak akkor nyilvánulhat meg a maga teljességében, ha a szervezet szabad és független. Cselekedeteinek csak egyetlen gátja és rugója lehet: a hivatásérzetből fakadó élő lelkiismeret. Független és szabad a hatóságokkal szemben. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a szakszervezet az illetékes tanügyi hatóságok munkáját nehezíteni akarná, azonban ragaszkodik ahhoz, hogy a magyar nevelőknek a való életből merített bőséges tapasztalatain alapuló szükségszerű követelményeknek mindenkor hangot adjon, és ez a hang valóban meghallgatásra is találjon.

Szabad és független a szakszervezet a politikai pártoktól. Nem szolgálja egy bizonyos párt érdekeit, illetőleg egy-egy párt nem állíthatja a szakszervezetet saját érdekei szolgálatába. De minthogy a szabad szakszervezetbe tömörülő nevelők különböző pártok tagjai lehetnek, igenis élvezi és kell, hogy élvezze a pártok támogatását. Hangsúlyoznunk kell, hogy a szakszervezet, habár politikától, pártoktól független, nem politikamentes, mert létfeltétele és életeleme a szabad, demokratikus társadalom.

Ezek voltak azok az alapgondolatok és vezérelvek, melyek a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetét létrehozták. Feladata és célkitűzése röviden: minden munkáját a magyar nevelésügy és nevelők ügyének szolgálatába állítani. Egybe akarja fogni a magyar nevelők hangját és ennek olyan erőt adni, hogy azt mindenütt meghallják; hogy a jövőben ne lehessen a hivatásérzet és kötelességteljesítés szép eszméit arra használni, hogy elnémítsák velük a tisztességes megélhetés lehetősége után kiáltók szavát.

Hisszük és reméljük, hogy a magyar pedagógustársadalom legszélesebb rétegei megértik ezen egyesülés szükségességét és közreműködésükkel erősítik ezt, az igaz magyar nevelők által régóta várvavárt szervezetet, a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetét.

(Röpirat)

Budapest, 1945. március 25.

Részletek a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete Szervező és Intézőbizottsága 1945. február 23-i ülésének jegyzőkönyvéből

(...) 3. A tanítói tagozat gyűlésének határozata értelmében részt óhajt venni a gyermekek kiköltöztetésének munkájában. *Lukács Sándor:* két irányban kell dolgozni. Egyrészt a Nemzeti Segély Bizottsággal, másrészt a közellátási kormánybiztossal együttműködve. *Dobler Antal* nagyon fontosnak találja ezt a munkát, azonban félő, hogy a szállítási nehézségek miatt nehezen megy. Jelenleg is vannak már esetek, hogy, habár a hely elő van készítve, nem lehet a gyermekeket elszállítani és több éhhalál fordult elő. *Székely Endréné* az egészségügyi gondozás érdekében szükségesnek tartja a zöldkeresztes intézmény bekapcsolását. *Ortutay Gyula* elengedhetetlennek minősíti egy, a mi szellemünknek megfelelő foglalkoztatási terv elkészítését. *Almásy György* javasolja, hogy a már meglevő gyermeküdültetési foglalkoztatási tervezetet kell átdolgozni. A bizottság elfogadja. A munka irányítását *Radnai Béla* vállalja.

4. *Dr. Vígh Károly* sajtó- és propagandabeszámolója. Ortutay Gyula kijelenti, hogy a Magyar Országos Tudósító, az MTI és megindulása után a rádió segítségét biztosítja e téren a szakszervezetnek. *Béki Ernő* szükségesnek tartja a szakszervezetről egy tájékoztató szerkesztését. *Wéber Mihály* helyesli. Kívánatos lenne, ha mielőbb megindíthatnánk néhány folyóiratot.

5. A székház helyreállítási munkálatairól, valamint a menza működéséről *Freikind Tibor* tesz jelentést. Wéber Mihály tetőfedő munkások beállítását helyezi kilátásba. (...)

Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete Béki Ernő főtitkár

A Magyarországi Tanítók Eötvös-alapjának elnöksége 1945. május 24-én és folytatólag május 28-án tartott elnökségi ülésén a következő határozatot hozta:

Az Eötvös-alap elnöksége felismerte, hogy a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete a magyar tanítóságnak egyedüli egységes érdekképviselete. Minthogy a szakszervezetben a tanítóságnak mind gazdasági, mind társadalmi érdekképviseletét biztosítva látja, szükségesnek tartja, hogy ezt az átfogó törekvést az Eötvös-alap teljes vagyonával és erkölcsi súlyával támogassa. Ezért a szakszervezetbe beolvad, hogy az eddigi szervezettségében ott folytassa eredeti célkitűzésének megfelelő munkásságát.

Tudva azt, hogy a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete több tagozatban képviseli és védi a pedagógusok érdekeit, az elnökség a beolvadással kapcsolatban természetszerűen kiköti, hogy a kifejezetten tanítói vagyon a szakszervezetben a jövőben is csak a tanítói tagozat tagjainak javát szolgálja.

Kérjük Főtitkár Urat, hogy határozatunkat vegye tudomásul és erről bennünket értesítsen.

A Magyarországi Tanítók Eötvös-alapja nevében:

Budapesten, 1945. május 28.

Sugár Béla főtitkár — *Berkényi Károly* elnök

Részletek a Pedagógus Értesítő első, 1945. október 1-jei számából

Szakszervezeti élet

Ez a rovat lapunk ütőere. Az egyes csoportok, tagozatok, szakosztályok munkájával foglalkozik. Dícsér, elismer és kifogásol, ha kell. Helyszűke miatt természetesen nem foglalkozhatunk egyszerre az egész ország és a központ dolgaival. Elöljáróban a legjellegzetesebb példákat ragadtuk ki.

A *Bajai Csoport* minden héten munkás–pedagógus vitadélutánra ül össze a Szakmaközi Bizottság székházában. Ugyancsak Baján élelmezési és ruházkodási gondjaikat is a munkásokkal közösen oldották meg kartársaink. Szövetkezetet alapítottak együtt a helybeli szakszervezetekkel. Így hozzájutottak a szükséges anyagi alaphoz és szállítási eszközökhöz is. Mindezt képtelenek lettek volna saját erejükből előteremteni. Kövessük példájukat: együtt a fizikai munkássággal.

A *Szolnoki Csoport* is eredményesen dolgozik. A szolnoki Szabadiskolán négy kartárs működött. Harminc felnőtt munkást készítettek elő a középiskola I. osztályára, s mind a harminc sikerrel le is vizsgázott. A Szakmaközi Bizottság könyvtárának rendezését és vezetését két tanító kartársunk vállalta magára. A munkásszemináriumok vezetője a csoport elnöke. Természetesen így igen szivélyes a viszony a munkásság és a pedagógusok között; ami a helyi problémák megoldásánál kedvezően érezteti hatását. A csoport vezetősége csak arra panaszkodik, hogy a tagtársak nem érzik eléggé maguk mögött a szakszervezetet, s nem fordulnak elég sűrűn segítségért, védelemért a csoporthoz, olyan esetekben sem, amikor pedig az ügyek elintézése kézenfekvő.

Jánoshalmán a Madisz kultúrmegbízottja a csoport titkára. A jánoshalmi Madisz kezdetben széteső szervezetét vette kezébe, amint értesülünk, teljes sikerrel. Egy másik lelkes tanító kartársunk ének- és zenekarral működik közre állandóan a helybeli ünnepségeken. Ha meggondoljuk, hogy értesüléseink szerint Jánoshalmán minden vasárnap van valamilyen kulturális ünnepély, összejövetel, csak köszönettel lehet kartársunk és az egész csoport munkásságáról megemlékezni.

A *Monori Csoport* figyelemreméltó munkát végez! 12 község tartozik Monorhoz, s az ott lakó kartársakat már rendesen be is szervezték. A 12 községgel állandó kapcsolatot tartanak fenn, állandóan járja valaki a járást. Kéthetenként rendszeresen gyűléseznek, lehetőleg piaci napokon, amikor a környék is bejön Monorra. A szellemi irányítás a pedagógusok kezében van, amennyiben előadássorozatokat rendeznek, állandóan ezren felüli hallgatósággal. Az előadásokon minden párt és demokratikus szervezet részt vesz.

Az *Iskolai Énekpedagógiai Szakosztály* központunk egyik legsikeresebben működő szakosztálya. »Iskolai énekkarok« című rádióműsor-sorozatában eddig hat iskolát szerepeltett. »Ifjúság muzsikája« címmel július 3-tól kezdődően újabb műsorsorozatt indított a legkiválóbb zenepedagógusok és előadóművészek közreműködésével. A karezető énektanárokból álló *Bartók Béla kamarakórus* aug. 30-án mutatkozott be a rádióban Vásárhelyi Zoltán vezetésével. Orosz István és Pálinkás József az általános iskola I-IV. oszt. számára Kodály-Ádám Szó-Mi tankönyvei alapján a legmodernebb zenepedagógiai elvek alkalmazásával tananyagbeosztást készített.

Ezt a tananyagbeosztást mind a fővárosi, mind az állami általános iskolai énektanítók kezébe eljuttatjuk.

A Szakosztály ezúton is felhívja az ország énektanítóit, hogy a helyi csoportok keretében alakítsák meg az Iskolai Énekpedagógiai Szakosztályt. Munkájukról, reformterveikről értesítsék a központot.

Gyermekvédelmi Szakosztályunk február óta működik. Hét törvényjavaslatot dolgozott ki, melynek főbb pontjai: a gyermekvédelem kiterjesztése 18 éves korig az eddigi 14 helyett; Gyermekvédelmi központ létesítése, a javítónevelés reformja; a testileg vagy szellemileg fogyatékos, a züllésnek induló és a házasságon kívül született gyermekek problémájának megoldása; végül a gyermekvédelemmel foglalkozó szakerők alkalmasságának megvizsgálása és szakszerű képzése.

Ezek közül már megvalósult a korhatár kiterjesztése és a Gyermekvédelmi Központ létesítése.

Diákok felelőssége

Korváltó időben sok szó esik a nevelők felelősségéről. Amikor beáll a történelmi katasztrófa, elhangzik a számonkérés: ki okozta a pusztulást? Ki tévesztette meg az embereket? Ki mérgezte meg a lelkeket? Bizonyos, hogy sok egyént lehetne e bűnökben elmarasztalni. Orvosok, ügyvédek, mérnökök között éppúgy akadtak ösztönos vagy tudatos uszítók, mint a nevelők között. Ámde a felizgult társadalom elsősorban azok közt keresi a bűnöst, akik éppen kéznél vannak. Igaz, hogy a tanító embernek közvetlen hatása némileg megmagyarázza ezt a számonkérést, ha mellé is fog a dolognak. Sőt, tovább megy a hullám: még a diákok is beleesnek a vádoltatás és elmarasztalás veszedelmébe, ha bebizonyosodik, hogy szerepet vállaltak a közelmúlt tébolyodott, delíriumos cselekvéseiben.

A közoktatási minisztérium már két ilyen elvi kérdésben kérdezte meg a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének a véleményét. Egyszer alföldi, máskor dunántúli diákokról volt szó. Az alföldi diákokra nézve – felsőbb egyházi hatóságának habozása ellenére – minden középiskolából kizáró határozatot hozott a testület, a második esetben a szombathelyi főigazgatóság kért hasonló kérdésekben elvi határozatot.

A demokratikus idők biztató jelensége, hogy ilyen problémákkal a szakszervezethez fordul a minisztérium. Az új rend új meggondolásokat igényel, s ezekből kell az új demokratikus rendtartásnak megszületnie.

Szakszervezetünk véleménye szerint a »nyilas középiskolás diákok« ügyét esetenként kell megvizsgálni és elbírálni. Ha raboltak vagy kegyetlenkedtek, akkor nem az iskola ítél felettük. Ha azonban az a vétkük, hogy röpiratokat terjesztettek, háborúra uszítottak vagy társadalmi zavarok keltésére különítményeket toboroztak, de tettlegességig nem jutottak el, akkor az iskola feladata: felvilágosítani, jó útra terelni őket. Céltalan volna az ilyen diákokat az ország összes iskoláiból azon a címen kizárni, hogy ne mételyezzék meg a többi diákokat.

Hát ha szakiskolába vagy mezőgazdasági iskolába mennek, ott nem folytathatják a mételyezést? Maradjanak az ilyen diákok saját iskolájukban, tegyenek nyílt vallomást a tanulók és tanárok összessége előtt megtévelyedésükről, alkalmazkodjanak az iskolai közösség életéhez, s akkor megvan a remény arra, hogy visszanyerik megzavart tisztánlátásukat. Fejlődéstani és karakterológiai vizsgálat nélkül nem nyúlhatunk a kérdéshez. Ha megátalkodott magatartásról volna szó, ha a tanuló nem volna kész tévelygésének nyílt bevallására, akkor az ügy a rendőrségre vagy bíróságra tartozik.

Ha nem ilyen komoly az eset, a »kicsapás« már viszonylagosan is igazságtalan, mert ilyen végzetes büntetéssel kapcsolatban tovább kellene folytatni a nyomozást: vajon környezetük, családjuk vagy tanári testületük aktív vagy passzív magatartása nem befolyásolta-e valami módon forrongó életük menetét.

A demokratikus iskolának nem »megtorolni«, hanem »javítani« kell, s minél veszedelmesebb méreteket ölt a tanuló lelki elferdülése, annál nagyobb nevelési feladat hárul az iskolára.

Kemény Gábor

Beszámoló pár mondatban

Székházunk (a volt Baross Szövetség összebombázott székháza) tatarozási munkáit nagyrészt elvégeztük. Februárban még csak két szoba volt használható állapotban, ma már a helyiségek háromnegyed részében folyik a munka. Sajnos, a híres Lotz-terem teljes egészében elpusztult. A nagyértékű Lotz-freskó töredékeit sem sikerült megtalálnunk a romok alatt. (...)

Köznevelési kormányzatunk szakkkérdésekben mindig szakszervezetünkhöz fordul, sőt a még működő szakegyesületek felterjesztéseit véleményezés céljából is a szakszervezethez küldi át. A tanáregyesület jóléti tevékenységét módjában állna a szakszervezetnek átvenni. Nyitva marad az egyesületi vagyon kérdése, amit a kartársak kétségtelenül joggal szeretnének továbbra is az eredeti célkitűzések szolgálatában látni. Helyes lenne, ha az egyesület közgyűlésen döntene jövőjének kérdésében, s a vezetőség aztán megbeszéléseket kezdeményezne a szakszervezettel. (...)

SZAKSZERVEZETÜNK JUBILEUMÁRA 1918. ~ 1945. ~ 2005. FEBRUÁR 2.
A PSZ SZÉKHÁZA BUDAPESTEN, A VÁROSLIGETI FASORBAN